

עבודה זרה י

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

והנה הגאון מוהר"ר שמואל בנו של הנוב"י כתב בתשרי נודע ביהודה (מהד"ק חו"מ סי' י) דשטר שאיחרו זמנו בידיעת המלוה והלוה, אין על הלוה חיוב לפרוע משך אותו זמן דביני וביני, שזה גמ' ערוכה כאן, והנוב"י (שם סי' יא) השיב לו, שאינו כן, שזה לא נזכר בגמ', אלא אמרו כאן "ולא טריף", וכל לשון טריף היינו מלקוחות, וכן פרש"י בהדיא אינו יכול לטרף מלקוחות, וכ"כ רש"י בדיבור הקודם (ד"ה מאוחר הוא) מלוה עשה טובה עמו ומחל

2. שערים מצויינים בהלכה

למימר הכי ואיכא למימר הכי, דיינין ליה ליפוי כחו של מלוה ויטרופ מזמנו, דכי אמרי' יד בעל השטר על התחתונה, הני מילי לשון מסופק, אבל הכא שכל הסופרים למלכות יון הם מונים, ושטר מאוחר לא שכיח, ואפשר להעמיד במנינו על נכון, לא אמרי' שטר מאוחר הוא, ומיהו לרב אחא בר יעקב שסובר כי גם ליציאת מצרים אנו רגילין למנות, אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ומאוחר הוא, ואין תולין לומר שזה הסופר מנה שלא כדרך שאר הסופרים. ועי' ברמ"א (חו"מ סי' מב ס"י)

אמר רב נחמן האי ספרא דוקנא כתביה. כתב בפ"י הראב"ד, שלא אמרי' בכה"ג יד בעל השטר על התחתונה נכדאמרי' במס' מנחות קט.]. דהואיל והאי ספרא לעולם מונה למלכות יון, ואי אפשר להעמיד בו על חשבוננו הנכון, לא אמרי' מאוחר הוא, אלא לרב אחא בר יעקב דסבר למימר כי שמא לחשבון אחר הוא מונה, כה"ג ודאי אמרי' יד בעל השטר על התחתונה. וכ"כ בחי' הריטב"א, דאע"פ דאיכא

3. שערים מצויינים בהלכה

למלכי עכו"ם מתשרי מניין, למלכי ישראל מניסן מניין. בתשרי חתם סופר (חו"מ סי' א) כתב הטעם, משום דאנן בדין ואינהו בדידהו, כיון שכל מעלתם הוא שנבראו בעולם, על כן מלכם מונה ליום בריאה מתשרי, וישראל עיקר מלכותם הוא במה שיקרבו ה' לעבודתם, על כן מונים ליציאת מצרים.

4. ספר עבודה ברורה

אנמונינום. לפי ספר דורות הראשונים, אנטונינוס זה הוא הקיסר מרקוס אנטונינוס שמלך בשנת 161 עד 180 למספרם, תוך מסעותיו בארצות ממלכתו ביקר אף במחוז יהודה ופגש את רבי יהודה הנשיא, ונקשר אליו בידידות עד יום מותו.

5. בענין: והתני רב יוסף: הנה קטן נתתיך בגוים ... בזוי אתה מאד - שאין להן לא כתב ולא לשון!

❖ רש"י מסכת עבודה זרה דף י עמוד א ד"ה כתב ולשון

כתב ולשון - של רומיים מאומה אחרת באה להן אחרים תקנו להן כל ספריהם.

❖ תוספות מסכת עבודה זרה דף י עמוד א ד"ה שאין להם

שאין להם לא כתב ולא לשון – [1] פירש הקונטרס שנקלט לשונם מלשון אומות ותימה דהא בני ישמעאל ובני קטורה ועמון ומואב שעמדו אחר דור הפלגה מאין בא להם לשונם אם לא מאומה אחרת לכך פירש ר"י כתב לשון חשוב שהמלכים משתמשים בו כעין חכמת יונית והיינו דאמרינן במגילה (דף י: ושם) והכרתי לבבל שם ושאר שם זה לשון ומאי קאמר דהא בלשון ארמי הם מספרים ועודם משתמשים בו אלא בודאי לשון מלכות קאמר [2] ועו"ל כדאמר בבראשית רבה בדבור הפלגה עלה הים והציף הרבה משפחות מע' אומות וכולן עמדו מישמעאל ובני קטורה ואיכא למימר דכל הנך ירשו לשון אומה ואומה שאבדה אבל רומיים למדו לשונם מאומה אחרת.

❖ בן יהוידע על עבודה זרה דף י/א

שם שאין להם לא כתב ולא לשון. נראה עיקר כפירוש רש"י ז"ל שפירש הכתב והלשון שלהם לקחו מאומה אחרת, וכך הוה קים להו לרבנן באותו זמן, וכאשר תמצא עתה כי מלכות של אמריכאן אין להם לשון משלהם אלא לקחו הלשון ממלכות של אנגליז דקדים להו, והם מדברים עתה בלשון אנגליז מלכות ברטאניה, וכך קים להו לרבנן דאותם רומאי שהיו בזמן הקודם לקחו הלשון והמכתב שלהם ממלכות אחרת, ונראה הטעם דהיה להם חסרון בשתים אלו שהוא המכתב התלוי בידים והדבור התלוי בלשון, כי נתברך עשיו בידים זה החרב, מפני כי היה ציד בפיו ודוק:

❖ ספר סדר יעקב

רד"ה כתב ולשון. צה"ש, וצדקד"ס צעס רש"י
שזעין יעקב הראשון: "אחרים תיקנו להם כל ספרי
טעומם, יוחנן, פאולוס, פיטרו', והם יהודים היו: לשון
הוא גרמאטיקה הוא הלשון שמדברים בו הגלחים הם שנו
ועמקו הלשון ועשו להם הצל לחשצם צפני עזמם ולסלקם
מעל ישראל ולא שכפרו כי לטובתן של ישראל נתכוונו אלא
מפני שראו ישראל צער וצדוקה מתרמיית ישו, עשו עזמם
כאילו הם עמו בקדישות וזו עליהם הכל כמפורש בספור
תליית ישו. וצספר אורז לעזי רש"י כ' דל"ל עקמו במקום
עמקו, וי' דר"ל דשליחי הנצרות הביאו את כתבי הקודש
לרומאים אבל צורה מסולפת, כדי למנוע את התערבותם
צעס ישראל. עוד כ' דגרמטיקא ר"ל דקדוק. עכ"ד שו"ר

❖ [ספר אז ישיר |חנוכה: סוד תענית ט' בטבת]]

השמטת השפעת חכמי התורה על תחילת התהוות דת הנצרות

ענין זה מזכר בהשמטות לפירוש רש"י על מסכת עבודה זרה (י' א') שפירש בדרך זו את מה שנאמר בגמרא שאין להם כתב ולשון, שהכוונה שלא היה להם כתב ולשון משלהם, אלא שמעון הקלפוס הוא זה שלקח מאומות אחרות ושינה ותיקן עבורם, וז"ל רש"י:

כתב ולשון - של רומיים מאומה אחרת באה להן אחרים תקנו להן כל ספריהם.

ובהגהות וציונים שנדפסו במהדורת עוז והדר (אות ל') הביאו השמטה בדברי רש"י שנמצאה בדפוס ראשון של העין יעקב, וז"ל:

ברש"י שבע"י דפו"ר 'אחרים תקנו להם כל ספרי טעותם יוחנן פאולוס פיטרו' והם יהודים היו. לשון הוא גראמטיקא הוא הלשון שמדברים בו הגלחים הם שנו ועמקו הלשון ועשו להם הבל לחשבם בפני עצמם ולסלקם מעל ישראל ולא שכפרו כי לטובתן של ישראל נתכוננו אלא מפני שראו ישראל בצער ובדוחק מתרמיתי ישו עשו עצמם כאלו הם עמו בקדישות וצוו עליהם הכל כמפורש בספר תליית ישו ע"כ פירש"י.

אלו הדברים שהושמטו ושמחמתם נוצר הרווח הגדול בדפוס הש"ס הישנים.

ובפירוש לספר היצירה כתב ר' יהודה ברצלוני [שהיה בן דורו של רש"י ובעל התוספות], וז"ל:

ואותן ג' שבאמצע הם אי"ל אי"ם אי"ן (LMN) לפי שאותם שתיקנו להם האותיות לפי שידעו שאין בהם ממש כתבו באמצע האמת שלנו להודיע ולכחש השקר שטופלין בלי מדה וקורין אלוה למי שהיה אדם. ולכך באו אותן והטילו אותן באמצע להכחיש כל טעותן והעידו האמת באלו השלש אותיות שאין לו אם וזהו אם אל אין.

כלומר, באמצע רשימת האותיות נקבע רמז לכזב שהמציאו שאלוה הוא ילוד אשה.

ט' טבת, יום פטירתו, נקבע כתענית לזכר מסירות נפשו של שמעון הנ"ל בפעולותיו להצלת היהדות והיהודים. זכרו של שליח חז"ל זה, שנאלץ לוותר על אורח חיים יהודי גלוי כדי להציל את בני ישראל והמסורת היהודית, חקוק בזכרון היהודי לדורות, ויום פטירתו נקבע כתענית, ומטעמים ברורים נשמר הדבר בסוד ולא פורסם על ידי החכמים.

כאמור, חכמי הדור ושמעון הקלפוס ראו את גודל הסכנה האורבת למסורת היהודית וליסודות האמונה ופעלו להרחיק את הכת החדשה מהיהדות כדי שההבדלים ביניהם יהיו ברורים וניכרים. פעולתו ומעשיו הביאו לכך שהדת הנוצרית החליפה כתב ולשון, כמבואר בהשמטות רש"י, ועל ידי זה הקטינו את החשש שיהודים תמימים יתבלבלו ויחשבו שהנצרות היא היהדות.

אולם גם לאחר פעולותיו ומעשיו עדיין נאלצו חז"ל וחכמי הדורות להתמודד עם טענות הנוצרים ובפרט מינים, אלו מבני ישראל שהמירו את דתם והצטרפו לנוצרים. מטעם זה אנו מוצאים במקורות דברים וידיעות שנועדו לסייע במלחמה הנצחית בין הנאמנים לתורה ולמסורת ישראל לבין אלו המבקשים לפגוע במסורת.

=====

6. ספר עבודה ברורה

שלח ליה חסא. ז"ל שמחתי באומרים: קשה, דהלא נצטוו בני נח על הדינין נולדעת הרמב"ם (פ"ט מהלכות מלכים הי"ד) משו"ה נתחייבו כל אנשי שכם מיתה על שלא דנו את שכם, וא"כ איך נתן לו רבי עצה לעבור על מצוה זו. והראוני שבתוס' הנדפס בעין יעקב איתא שלפום ריהטא נראה שהיתה פנויה. ולפי זה מיושב שבאמת לא היתה חייבת מיתה, עכ"ל.

אמנם לפי זה קשה טרובא, דאם היתה פנויה מדוע אמר רבי לשוחטה, והלא לא עשתה עבירה שחייבת מיתה עליה. ונראה לבאר לדעת רש"י, דכיון דמנהגם היה דהמלך החליט למי בתו יכולה להתחתן, וכיון דיצאה ונבעלה לאיש שלא ברשות המלך, היה בזה מרידה במלכות, ולכן פסק רבי שתהרג. אמנם אח"כ כשאנטונינוס אמר דאם יהרגנה אין לו יורש מלכות כלל, אמר לו רבי דאפשר להקל עליה ולא ילמדו מזה אנשי המדינה להקל בכבוד מלכותך, דיבינו שרחמת עליה מצד עניני המלכות עצמה.

7. שערים מצויינים בהלכה

ה"ל ההיא נקרתא דהוה עיילא מביתיה לבית רבי. פרש"י מערה. ובעץ יוסף הביא בשם האלשיך (שה"ש ז-ו) שהקשה, היאך יתכן כי מכרך גדול של רומי ועד ציפורי היה מערה, והלא הוא מהלך כמה חרשים, וים הגדול

בינתיים, ואיך הלך ושב בכל לילה [ועי' בסדר הדורות (ערך ר' יוסי בן קסמא) שהביא כמה ראיות מש"ס שהיה מרחק גדול בין רומי לא"י, בערך ד' מאות פרסה], ותירץ האלשיך שבעינינו ראינו עוד היום קרוב לציפורי עיר ששמה רומי, ושם היה מושב אנטונינוס, ויסב שמה רומי בשם עיר מלכותו, ומשם היה מערה עד בית רבי, ועליה אמר אליהו לריב"ל דיתב' משיח בגן עדן נגד פתחה של רומי [עי' במס' סנהדרין צח.]. ועי' בדברינו לעיל (ע"א ד"ה

8. ספר עבודה ברורה

וכבר כתב כן התוס' רי"ד (מהדורא תליתאה), וז"ל: רבי הוה דר בציפורי, ואנטונינוס היה הפלטורין שלו בראש טבריא על פסגה אחת, ושם יש מערה ההולכת מטבריא לציפורי מהלך י"ב מילין.

9. תוספות מסכת עבודה זרה דף י עמוד ב ד"ה חד קטיל

חד קטיל אבבא דבי רבי - וא"ת והלא שפיכות דמים הוא משבע מצות ואפילו לישראל אסור דהא תניא (לקמן כו.) העובדי כוכבים ורועי בהמה דקה לא היו מעלין ולא מורידין [1] וי"ל שהיה ירא פן יודיעו הדבר אל השרים והיו גורמין להרגו ואמרינן אם בא להרגך השכם להרגו [2] עי"ל שהיה בורר המינים והמסורות דאע"ג דאין מינים באומות לענין קבלת קרבן מידם לענין הורדה איכא כדפריך בפ"ק דחולין (דף יג.) השתא דישראל היו מורידין דעובדי כוכבים מיבעיא.

10. עיון יעקב (על עין יעקב) עבודה זרה פרק א - לפני אידיהן דף י עמוד ב אות כה

חד קטיל אבבא דבי רבי. אף על גב דב"נ מצווה על ש"ד [3] מ"מ מלך שאני שיש לו רשות להרוג לעבדיו מכ"ש במקום שירא ממנו שיתגלה הדבר על ידו ועיין בתוספות:

11. ספר עבודה ברורה

אימתה פחדתה ויראתה, עושרה וגאותה וגאונה, זיעתה וזיותה, עוזה ועזוזה, ממשלתה וגבורתה, לא ניתנו עד שנבנה הבית האחרון, ע"כ.

(והוסיף המרבה אמונה דהענין של תורה יש לה שייכות מיוחדת לתחיית המתים, כדאיאת במס' כתובות (דף קיא:) דאור תורה מחייהו.)

והוסיף הלשם שבו ואחלמה, וז"ל: וכן הנס דתחיית המתים אשר היה רק אליהו ואלישע מצויינים בזה. ובדורות אחרונים דהתנאים בימי רבי, הנה אמרו במס' עבודה זרה (דף י:) ידענא זוטי דאית בכו מחיה מתים וכו'. וכל זה הנה הוא מנפלאות תמים דעים ית"ש ומהנהגתו הנעלמה, להכניע כל כחות הטבע דמעשה בראשית כולם, להקדושים שבדורות האחרונים הרכה יותר מבדורות הראשונים, וכנ"ל מספר היכולות.]

בעא רחמי עליה ואחייה. יש להעיר, שהרי באלישע מצאנו שהיה דבר גדול מה שהחיה שני מתים בימיו ואליהו לא החיה אלא אחד (ע' מס' חולין דף ז:), וגם שהנביאים היו צריכים לשים פיו על פיו וגופו על גופו כמפורש בפסוקים, וחכמים אלו החיו מתים בתפלה גרידא.

ובספר לשם שבו ואחלמה (בספר הכללים כלל ב' ענף ג') כתב, שבתחלת בית שני כשעברה הנהגת העם מהנביאים לחכמים, נתגלו לחכמים כל רזי תורה. ומביא בשם המדרש היכלות דרבי ישמעאל, שתורה ניתנה בסניי אבל הדרה ויקרה כבודה וגדולתה ותפארתה,

12. תורת חיים מסכת עבודה זרה דף י עמוד ב

מאכיל ליה ומשקי ליה. נראה דהיינו הא דכתיב ורב יעבוד צעיר פשטא דקרא משמע דבמלך איירי מדכתיב ברישא ולאום מלאום יאמץ ועליה קאי ורב יעבוד צעיר ולא אשכחן בשום מקום שנתקיימה נבואה זו שהיה מלך עשו עבד ליעקב אם לא בהך עובדא וכן משמע דהא רישא דקרא דשני גוים בבטנך נמי נדרש על רבי ואנטונינוס כדאמר בסמוך. ונראה דמהאי טעמא קבל מיניה רב שישמשנו ולא חש לזלזולא דשלטון.

13. עיון יעקב (על עין יעקב) עבודה זרה פרק א - לפני אידיהן דף י עמוד ב אות כה

הוי משמש ליה. אף על גב דמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול י"ל דשום תשים שתהא אימתו עליך בישראל כתיב ועוד כיון דרבי למד עמו וגיררו להביאו לחיי עוה"ב שאני ועיין בסוטה דף מ"א ע"ג ובתוספות שם ובחדושינו בסנהדרין דף י"ט:

14. ספר עבודה ברורה

ובמראית העין פירש על דרך הסוד, וז"ל: אנטונינוס היה הטוב שהיה בעשיו ורבינו הקדוש היה ניצוץ יעקב אבינו, ובא אנטונינוס עתה לתקן אשר עיות עם יעקב ולכן היה משמש לו וזהו תיקונו ולכך היה מקבל ממנו רבינו הקדוש, ומיהו א"ל לאו אורח ארעא לזלזולי במלכותא כולי האי - "אורח ארעא" דייקי שאינו דרך ארץ, והשיבו "מי יתנני" וכו'.

15. גליוני הש"ס מסכת עבודה זרה דף י עמוד ב

קטעה כו', נ"ב ע' פסקי ריקאנטי סי' תקצ"ח וביש"ש יבמות ע"א ב' ובס' יריאים בי' י"ט ויש כאן עוד קושי' דכיון דקיי"ל דאינו גר עד שימול ויטבול א"כ קטיעה כו' שלא הי' לו פנאי עוד לטבול וידע שלא יעשה גר עפ"י הלכה א"כ איך הותר לו למול הא ה"ל חובל בעצמו דגם ב"נ מצווה ע"ז מקרא דאך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ויל"ע בזה בב"ר עה"כ הנ"ל אך את דמכם וגו' ובב"ק צ"א ב' וע' ריב"א עה"ת פ' לך עה"כ ואברהם בן תשעים שנה דלכך לא מל אברהם עד שנצטוו אף שקיים כל המצות עד שלא ניתנו היינו משום שלא רצה לחבול בעצמו ע"ש ואין מבורר אם כוונתו לאיסור ממש דהי' אסור בזה מדין ב"נ:

16. ספר בית שמואל

יש כאן קושיא כיון דקיימא לן דאינו גר עד שימול ויטבול, אם כן קטיעה צר שלום שלא היה סיפק בידו לטבול כיון דשדו ליה לקמוניה חלילה וידע שלא יוכל לטבול, נמצא דמה דקטע ערלתיא הויה חבלה בעלמא, היאך הותר לו לטבול בעלמו, כרי גם כן נח מלווה על זה מקרא, דאך את דמכס לנפשותיכם אדרוש, ועי' בריב"א על התורה בפרשת לך על הכתוב ואברהם בן תשעים ותשע שנה שכתב, דלכך לא מל אברהם עד שנלווה אף שקיים את כל התורה כולה והמנוח עד שלא ניתנו, משום שלא לטבול בעלמו עיי"ש, ועי' צמד"ר עה"פ ואך את דמכס לנפשותיכם אדרוש, ועי' בגליוני הש"ס.

17. שערים מצויינים בהלכה

ובהגה' פורת יוסף הקשה, הא מילה בעכו"ם פסולה כדאיתא לקמן (כו.), ותירץ דאפשר לומר דהכא שאני כיון שבוזה המעשה עצמו נתגייר, וצ"י למש"כ התוס' במס'

עוד כתב בפורת יוסף, דאע"פ שצריך טבילה [כונתו דאמרי' במס' יבמות (מו.) לעולם אינו גר עד שימול ויטבול], אפשר לומר דטבל ג"כ. ועי' במנ"ח (שם) שכתב, דגר שבא להתגייר אינו רשאי למול בעצמו, כי אכתי גוי הוא כל זמן שלא טבל, אך לשיטת הפוסקים (יו"ד סי' רסח ס"א) דטבילה ואח"כ מילה נמי מהני בגר, אפשר דרשאי למול עצמו אם טבל מקודם. וכ"כ בתשו' תורת מרדכי (שם). והנה הכא דוחק לומר שטבל לפני שמל עצמו, ובפרט אחר שמל עצמו. וראיתי בפסקי ריקאנטי (סי' תקצח) שהביא בשם הר"א ממיץ [יראים סי' יט], דהא דאמרי' מל ולא פרע כאילו לא מל, הני מילי בקטן, אבל בגדול א"צ לפרוע, וראה ממעשה דקטיעה בר שלום דמל ולא פרע, וכן מצינו באברהם אבינו שלא פרע, שלא היה צריך אלא חיתוך בשר כיון שנחמץ כבר ע"י תשמיש, משא"כ ישמעאל שהיה ילד כו', והריקאנטי כתב ע"ז, וקשיא לן לפירושו

באין כאחת, ולתוס' כתובות הנ"ל]. ועי' בתשו' חתם סופר (יו"ד סי' ש) לשיטת הרמב"ן (לך יז-כו) דאברהם אבינו הקדים מילת ילידי ביתו למילת עצמו, צ"ל דכיון שקיבל על עצמו למול ונכנס לברית הו"ל כאילו הוא נימול ויכול למול אחרים. ונראה דלפ"ז ה"נ שקיבל על עצמו למול הוי כאילו נימול לענין זה שיכול למול עצמו. ועוד נראה לי ליישב, דהרי הא דמילה בעכו"ם פסולה היינו רק לכתחילה,

18. ספר בית שמואל

עורר כי צי"ש דמקטיעא אין רח"ס דאין חידוש
שהוא מזומן לחיי הכבוד כיון דמאי דכ"ל
למיעבד עבד ולא כ"ל בעת הכשר לעשות פריעה ע"ש.
וכנ"ל דיותר יתכן דבריו למ"ש מהרש"א דכ"ל דכ"ס
רבי ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת, דכיוני שקונה
עולמו לפי מדרגתו וזה דכ"ל דכ"ל קנה עולמו רק
בשעה אחת שיהיה ויאל מן העולם ולא זכה למדרגה
יותר גדולה ע"ש. ולמ"ש הי"ש"ש י"ל דכ"ס גם על זה
דעבוד שעה ה"ס פורע עולמו וכ"ס גר גמור וזולאי
ה"ס זוכה ע"ז למדרגה יותר גדולה. ומח"ש"ש נראה
דלא נחית נמי לקי רבינו דמאי שלא עבד. (מעשה
בזלזול).

19. מהרש"א על עבודה זרה דף יב

קונה עולמו וכו'. יראה בזה שדקדק לומר בכ"א עולמו שקונה עולמו לפי מדרגתו כדאמרין שיש לכל
צדיק מחיצה בפני עצמו אבל בכה רבי אהיה דלא קנה עולמו רק בשעה א' שנהרג ויצא מן העולם ולא
זכה למדרגה היותר גדולה לקנות עולמו בכמה שנים וק"ל:

20. שערים מצויינים בהלכה

ע"ז למדרגה יותר גדולה. והשואל ומשיב
בספרו דברי שאול (אגדות הש"ס לקמן יז).
הביא בשם הרה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב
דצ"ל, שרבי בכה שאם זה היה יכול לקנות
עולמו בשעה אחת, א"כ למה הוציא לבטלה
כל ימיו ולא סגל מצוות ומעשים טובים, והיה
יכול לקנות כמה וכמה עולמות בכל אותן
השעות שחי, כן היה בוכה ומקונן בענות נפשו
שחשב שלדיק יגע כל ימיו, ועי"ש מה שיש
לפרש עור בזה. וע"ע מה שכתבנו לקמן (יז).

21. בן יהודה על עבודה זרה דף יב

שם יש קונה עולמו בשעה אחת. נראה עיקר קניית עולמו היתה במה שנתן כל ממונו לרבי עקיבה וחביריו
דבזה נשלם בחלק התלמוד שהוא גדול מן המעשים, וזה נרמז בשם רבי עקיבא שהוא ר"ת יש קונה עולמו
בשעה אחת ולפי הגרסה עקיבה בה"א יש קונה עולמו בשעה האחת:

22. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש א

ואמרו בגמרא דע"ז [דף י"ז]. על ר"א בן דורדיא שלא הניח זונה וכו', בשעת הרגל עבירה הפיחה ואמרה,
כשם שהפיחה אינו חוזרת כך אלעזר אין לו תקנה בתשובה, הלך ואמר, הרים וגבעות בקשו עלי רחמים, ואמרו
עד שאנו מבקשים רחמים עליך נבקש רחמים עלינו, שנאמר כי ההרים ימוש וכו', ע"ש בגמרא עד סוף הענין.
וזה המאמר אין צריך לדקדק בו, כי הוא כולו מוקשה, וביחוד מה שבכה רבי בכיה זו מה טיבה, אדרבה יש
לשמוח שרבים חסדי ה', עד שבשעה א' קנה עולמו ותיקן אשר קלקל בשנים רבות:
... ויש להבין למה מת תיכף. וצ"ל הן בקדושתו לא יאמין, כי חשב אולי כאשר יחיה, ח"ו יחזור לסורו כי
יצרו רע, והקב"ה חפץ בטובת ברואיו, ולכך מת תיכף בעודנו בתשובה שלמה לפני המקום, ולכך יש קונה

עולמו בשעה אחת, כאשר הקב"ה רואה אם יחיה לא יעשה טוב, ויש קונה עולמו בזמן ארוך, כאשר רואה הקב"ה אם יתמיד יוסיף בתורה ובתשובה ויראה ומעשים טובים, ולכך בכה רבי, כי ראה שאין לבטוח בעצמו, שאם היום חוזר בתשובה, יש לחוש שלמחר יחזור להוסיף לחטוא ולמרוד בה', ולכך צוה שלמה [קהלת ז, א] יום המות טוב מיום הולדו, ופשיטא שיש לבכות, כי מי יודע מה ילד יום, ואדם בכל רגע בחזקת סכנה, אולי יגבר ח"ו יצרו עליו למרוד בה':

23. ספר באר מים חיים - פרשת ראה - פרק יב

ואכן הנה נודע הדבר מסוד גילגולי הנשמות כי לפעמים יתגלגל האדם השלם שכבר תיקן כל צורכו ממצוות לא תעשה וממצוות עשה. רק אחת מהנה שנעדרה שנשארה בכל ימי חייו מצוה אחת שלא קיימה. ובשביל מצוה מיוחדת הזו בא לעולם ויחיה שנים רבות בכמה גילגולים וסיבות שונות ואין דבר כי אם לתקן את המצוה הזאת שבא לעולם בשבילה. או לעשות מצוה אחת מיוחדת ממצוות התורה במצוות עשה שלא עשהו. או לתקן הקילקול מה שעוית באחת ממצוות ה' אשר לא תעשינה ועשה מאחת מהנה. או לפעמים שלא יצטרך לתקן בשבילו כלום כי אם שיבוא לעולם להציל נפש מישראל כאשר יטבע בנהר, שהוא דוקא המוכן להצלה הזאת, וכדומה, מהדברים הנחקקים בחוקי אלהינו יתברך שמו ויתעלה זכרו לעד ולנצח נצחים:

והנה הגם שמצוה הזו או דבר הזה נעשה בשעה אחת קטנה בכל ימי חייו. הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש על גבר לבראותו בריה שלימה בשנים רבות עם אשה ובנים ופרנסתו וכדומה. והוא בדמיון מלך הארץ העושה לו שרים ושרות ותענוגות בני אדם גנות ופרדסים שדות וכרמים לנטוע בהם עץ כל פרי גפן וזית תאנה ורמון. ומוציא עליהן הוצאות מרובות עד אין שיעור כדרך המלך. ומכל הטורח הזה לא יתנה המלך מהם כי אם בעת ביכור הפירות יצוה לאריסו ויביא לפניו פרי אחת מהם והמלך טועם ממנה מעט לשליש ולרביע או פחות. אך שחביב עליו זה המעט דמעט שטעם על כל הוצאותיו ויגיעותיו המרובות. כן כביכול ה' יתברך מקבל מכל כרם ה' צבאות שנטע בקרן בן שמן עמו בית ישראל פרי אחד מהבכורים וטועם ממנה טעם ריח ניחוח נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו שקיים זה הדבר שנברא בשבילו ביום הזה. וכל הימים אשר חי על פני האדמה כולם טפלים ונטפלים לשעה הזו שנתמלא תענוג ורצון הבורא ברוך הוא בה. ועל זה אמרו חז"ל (עבודה זרה י"ז.) יש קונה עולמו בשעה אחת. כי כל עולמו שחיה עד אותו שעה, ושיחיה מכאן ולהבא, קנה בשעה הזו. להיות שמילא תענוג ורצון בוראו ברוך הוא שבראו בעולם בשביל דבר הזה ונעשית רצונו בזה, וקנה כל עולמו בשעה הזו, והבן:

24. ספר עבודה ברורה

ובעני יצחק פירש, וז"ל: הנה מה שבכה רבי נראה שנצטער על שכוח יהיה מחייב אחרים, וכדאיתא (יומא לה:) "הלל מחייב את העניים ויוסף מחייב את הרשעים", והוא, שמאחר שמצינו שיכול אדם לקנות עולם הבא בשעה קלה, בזה יחייב את כל הרשעים על שמתיאשים מלשוב וחושבים שאין להם תקנה ח"ו בתשובה, וגם יחייב את הצדיקים על שאינם מזדרזים יותר ויותר לקנות עוה"ב בכל שעה ובכל רגע כל ימי חייהם, כי היה להם ללמוד ק"ו ממנו, עכ"ל.

25. חדושי אגדות [ספרי המהר"ל] מסכת עבודה זרה דף י עמוד א

נתפרדה החבילה. ר"ל כי עד עתה היה חבילה בעולם היינו קשר, שלא היה העולם מחולק כאשר ראשיהם מקושרים ע"י אנטונינוס שהוא מלך האומות וע"י רבי שהוא נשיא ישראל, ועתה נתפרדה החבילה הזאת. וכן רב היה ראש בישראל שהרי אף רבי יוחנן לא היה כ"כ במדרגתו כי אמרו (כתובות ח' א') רב תנא ופליג, והיה לעולם קשר ע"י אלו שניהם שהיו מתאחדים ומתקשרים, והיו נשמרים מן הגזירות ומן השמדות. ולפיכך אמר גם כן נתפרדה החבילה, שהיה עד אותה שעה קשור אחד להם, ומעתה יש להם לחוש לגזירות כמו שהיה באותם זמנים כך פי' נפרדה החבילה.

26. תוספות מסכת עבודה זרה דף י עמוד ב ד"ה אמר ליה

אמר ליה א"כ לימא ליה להאי דקאי אבבא וכו' - ר' אלחנן פירש דל"ג אם כן דאי א"ל (ב) היה לו לרבי חנינא להבין שהיה מת דאם היה ישן מה גבורה יש להקיץ אדם משנתו אמרינן במדרש חלב מטמא חלב מטהר כשנולד רבי גזרו שלא למול ואביו ואמו מלווהו שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר ומצאוהו ערל ופטרם לשלום ואמר אותו הגמון אני ראיתי שמלו את זה אלא הקדוש ברוך הוא עושה להם נסים בכל עת ובטלו הגזרה ואמרי' נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו.

27. סדר יעקב

תד"ה אמר ליה. אמרי' במדרש. נראשית רבתי
החדש עמוד פ"ו ע"ש. קו' מ"מ, והוצא באריכות צמנורת
המאור נר ג' כלל א' ח"צ פ"צ ס' פ"ג וע' חוס' השלם
נראשית כ"ה/ וע' הגר"א יו"ד ס' פ"א ס"ק ל"צ שה"ר
מכאן להא דא' ברמ"א שס ס"ז דלא ינוק התינוק מנכרית
(ומנרית" שס הוא מהנעמור כמוצן) שהוא מטמטס הלז
ומוליד זו טבע רע, דכשם שחלב ישראלית הוליד טבע טוב
באנטונינוס כן חלב נכרית מוליד טבע רע. (וכן חלב
ישראלית שאכלה דבר אסור אפי' מנד פיקו"ג נמי גורם
טבע רע, כמוש"כ ש"ך שס ס"ק כ"ד, ולפי"ז אם יש
נכרית סמוכה לגמרי על שולחן ישראל וכל מאכלה צהכשר
י"ל דמותר, דלאו בנכרית תליא מילתא, אלא במי שמאכלה
צכשרות. וע' ד"ת שס ס"ק פ"ח אך ע"ש ס"ק ז' וז"ע.
וע"ע נספר חוס' השלם נראשית כ"ה/ דהתינוקות
שהניקה שרה כולם נתגיירו, והיינו דחלב מטהר.

28. ספר עבודה ברורה

בא"ד. חלב מטמא. הנה רבי מסתמא לא ינק מאמו של
אנטונינוס, ולא הביא ראיה כאן רק מהא דחלב
מטהר. ואפשר דמזה נלמד שאם יש כח בחלב לטהר גוף
של גוי ערל, מכ"ש גוף של ישראל שהוא טהור יש
לשומרו שלא יכנס בו שום דבר טמא.

וכתב הריטב"א (לקמן דף כו.), דחלב נכרית מותר
מן התורה, מיהו חכמים אסרוהו כל היכא דאפשר בחלב
ישראל מפני שהן אוכלין שקצים ורמשים, וחלב שלהן
מוליד אכזריות ומדות רעות. והוכיח כן מדברי המדרש
רבה (שמות פרק א' פיסקא ב') דמשה רבינו לא רצה
לינק מן הנכריות, ואע"ג דבמקום סכנה מותר, אמר
הקב"ה "פה שעתיד לדבר עם השכינה יינק חלב נכרית"
וכו', ע"ש.

וכן כתב רבינו בחיי (ויקרא יא:מג), דאכילת דבר איסור מטמטם הלב ואין רוח הקודש שורה בו. וכן כתב הים של שלמה במס' יבמות (פ"ד סימן ז') בשם המקובלים, דאכילת שקצים ורמשים מטמטמין הלב והשכל. וכן פסק הרמ"א (סימן פ"א ס"ז) שהתינוק לא יאכל דברים טמאים כי זה מזיק לו מאד בזקנותו, וכן לא ינוק תינוק מן העובדת כוכבים אם אפשר בישראלית, דחלב נכרית מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע.

29. עיין מראה מקומות לדף ס כתובות: ועבודה זרה דף כו בענין:

**מינקת בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים
ומינקת עובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל**